

УДК 811.161.2'38+81'366.5

МЕТАФОРІКА ТЕКСТУ «ДУХ НАШОЇ ДАВНИНИ» ДМИТРА ДОНЦОВА

Охарактеризовано процеси метафоризації з урахуванням соціокультурних чинників; показано метафору як маркер-відбивач індивідуально-авторської картини світу; подано структурно-семантичну характеристику метафори; з'ясовано історієвірну та державотвірну функцію метафори в науково-публіцистичному тексті; відтворено мовно-історичне тло, що є базою для розуміння метафорики тексту.

Ключові слова: метафора, метафорика тексту, мовна картина світу, Дмитро Донцов.

Постановка проблеми. Різномасштабне вивчення метафори є об'єктом розгляду низки мовознавчих дисциплін: структурної семантики, лінгвістики тексту, стилістики, психолінгвістики, когнітивістики, комунікативної лінгвістики, прагмалінгвістики, етнопсихолінгвістики, лінгвокультурології, лінгвопоетики та ін. На рівні лексичної семантики усі вчені трактують метафору як троп, що виник унаслідок заміщення поняття на основі переносу за схожістю чи аналогією [Сучасна 1973: 139]. Численні праці також наголошують на динамічно-пізнавальному аспекті метафори [Мойсієнко 2006: 120]. «Нові підходи передбачають, що в основі метафори лежить або взаємодія й запозичення ідей і зміна контексту, коли відбувається переміщення семантичних полів (інтеракційна теорія метафори), або проекція семантичних властивостей з однієї семантичної сфери на іншу (когнітивна теорія метафори)» [Харчук 2010: 16]. Дослідники концептуальної теорії переконують, що метафора «найбільш потужний лінгвоментальний інструмент, за допомогою якого людина пізнає й оцінює позамовну діяльність» [Кравець 2012: 1]. А в когнітивній лінгвістиці будь-яке лексичне значення (і метафори також) є «ментальною сутністю, здатною отримати своє власне буття тільки в людській свідомості» та має «енциклопедичний характер» [Голубовська 2004: 18]. На сучасному етапі метафора «переросла функції тропа, її почали трактувати як ідеологію» [Харчук: 2010: 16]. Відтак ціннісним є дослідження праць теоретика українського націоналізму Дмитра Донцова, на основі яких можна простежити суть метафори, її функції та особливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному мовознавстві ґрунтовно описано поетичну метафору [Ващенко 1985; Кононенко 2002; Мойсієнко 2006; Кравець 2012; Дядченко 2016; Ставицька 1996; Лисиченко 2011], проаналізовано метафору в журналістських текстах [Шаповалова 2003] та політичному дискурсі [Мазурик 1995], охарактеризовано метафору в мовно-ментальному аспекті [Голубовська 2004; Роль 1988; Ткаченко 2006; Кравець 2012]. Проте донині є актуальним аналіз метафори як маркера творення мовної картини світу в науково-публіцистичному тексті Дмитра Донцова.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми (актуальність дослідження) Поєднання основ когнітивістики (що різномасштабно досліджує пізнавальні процеси людини), структурної семантики (що вивчає текст як систему побудови різних мовних елементів, тобто складників синтаксичної структури) та традиційної теорії метафори (що передбачає перенесення ознак предмета чи явища з однієї сфери на іншу) дозволяє показати світогляд автора, відтворити тогочасну дійсність, з'ясувати необхідність аналізованого твору.

Мета: дослідити метафорику (тобто сукупність метафор) тексту «Дух нашої давнини» Дмитра Донцова.

Поставлена мета передбачає розв'язок таких завдань:

1) охарактеризувати процеси метафоризації з урахуванням соціокультурних чинників;
2) на основі когнітивного аналізу, що різномасштабно відтворює дійсність, показати метафору як маркер-відбивач картини світу;

3) подати структурно-семантичну характеристику метафори;

4) відтворити мовно-історичне тло, що є базою для розуміння метафорики тексту;

5) з'ясувати функцію метафори в науково-публіцистичному тексті.

Виклад основного матеріалу. Ідеєю книжки є створити «окрему верству “луччих людей”» [Донцов 2011: 5], тобто аристократію, що зможе керувати країною. Аби досягнути поставленої мети, автор звертається до героїчного й славного минулого України, використовуючи численні мовні засоби. Таким чином, індивідуально-авторська картина світу постає як всеохопний відбиток певної епохи.

Найчастіше маркери-увиразнювачі інтелектуальної сили мислителя в науково-публіцистичному тексті «Дух нашої давнини» – це метафори, які є «використанням знака однієї концептуальної сфери на позначення складника іншої» [Селіванова 2011: 391]. Метафоричність мовлення Дмитра Донцова зумовлена такими соціокультурними чинниками: національні традиції; історичне, літературне, філософсько-політичне тло доби; ерудиція, світогляд та емоційний світ автора.

Теоретик націоналізму, аби активізувати увагу читача, змусити «працювати» розум, крізь призму метафори подає і назви розділів («Із яких причин і через що спустошена наша земля», «Психологічне обличчя провідної верстви»), і назви частин («Основна причина упадку народів», «Упадок козацького панства в 18-19 вв.», «Поворот до давнини»). Отже, самі заголовки є вагомим чинником впливу на суспільну свідомість, підґрунтям для формування непохитної україноцентричної позиції.

Метафора пронизує весь текст твору, цементує його частини, тому визначальною є текстотвірною функція метафори. Крім метафор у заголовках, текст містить численні конструкції, які (відповідно до структурно-

семантичної характеристики) є розгорнутими метафорами, метафорами-реченнями, ускладненими (на зразок *раби мирських потіх* [Донцов 2011: 76]) та простими метафорами-словосполуками (*цілувати траву* [Донцов 2011: 114]).

Щодо розгорнутих метафор, то в тексті вони об'єднані здебільшого кількома реченнями та творять своєрідний мікротекст. Наприклад, розділ «Мудрість» всуціль метафоричний. Спочатку автор за допомогою численних асоціацій та образів пояснює у чому суть мудрості володаря, який, по-перше, повинен «*мати систему, плян, задум цілого суспільного механізму*» [Донцов 2011: 87], по-друге, має бути концепція, що забезпечує «*найбільшу відпорність спільноти назовні*» [Донцов 2011: 87], по-третє, треба щоб «*концепція забезпечувала “спокій” в середині, іншими словами, не допускала до непокоїв, до розладу, до переваги відосередніх тенденцій окремих частин*» [Донцов 2011: 87]. Далі в тексті йдуть найрізноманітніші уточнення, як бути мудрим. За допомогою іншої метафори-словосполучки автор пояснює, що не можуть самі собою бути «*“городи кріпки”, і полки, міністерства, фортеці, храми, трони або вітари*» [Донцов 2011: 88], бо «*все це мертве*» [Донцов 2011: 88] без загальної ідеї. Далі знову метафорично пояснено, що «*коли армія не пересякла духом комбативності.., а слово “отчизна” було вигнане з політичного словника, як і слово “патріотизм”, тоді розсиплеться сама матеріальна установа армії, позбавлена духа й думки, які давали їй життя*» [Донцов 2011: 88]. Наступна аргументація автора знову ж таки відтворена за допомогою метафори, а саме: публічна влада, уряд, армія, преса й література має бути «*скута одною порядкуючою думкою*» [Донцов 2011: 88], а в іншому випадку стає «*деревом, що його в середині виїв шашіль*» [Донцов 2011: 88]. Численними метафорами-словосполуками з поданого мікротексту автор активізує ознаки мудрості: *задум цілого суспільного механізму, концепція забезпечує «спокій», слово «отчизна» вигнане з політичного словника*. Усі ці політичні метафори виконують в тексті гносеологічну функцію, бо крізь призму метафори ми пізнаємо довколишній світ і водночас реконструюємо тогочасну мовну картину світу.

Метафора – виразник національного світосприймання, ознака національної самобутності, відтак характерними для тексту є неймовірно промовисті метафори-речення. Наприклад, смислове і граматично оформлене ціле «*Шевченко задихався в цвинтарнім сопусі мертвих душ своєї сучасності, розривав орлиним зором предківські могили*» [Донцов 2011: 123] є своєрідним нанизанням найрізноманітніших за структурною характеристикою і за семантичним наповненням метафор-словосполук: *Шевченко задихався в цвинтарнім сопусі, сопух мертвих душ сучасності, Шевченко розривав орлиним зором предківські могили*. Заслуговує на увагу й інше речення-метафора, що пояснює: «*Найвища перемога над самим собою і над “духом унії”*» – це стоїчно все витримувати та «*панувати над своїми слабостями*» [Донцов 2011: 99]. Дмитро Донцов робить узагальнення: «*Бути невблаганим і твердим до себе, щоб бути невблаганим і твердим до ворожих спільнот і сил зовнішнього світу і власної спільноти*» [Донцов 2011: 99]. Завдяки метафоричній тавтології (*твердим до себе, твердим до ворожих спільнот і сил зовнішнього світу...*) читач усвідомлює, що українська історія potwierджує необхідність сильного ідейного вістря у керівника держави. Також важливо, що метафора спроектована на предметний світ і стосується перенесення ознак фізичної характеристики тіла (твердості) на людину.

Численними у тексті Дмитра Донцова «Дух нашої давнини» є метафори-словосполучки, що відтворюють мовомислення автора, підкреслюють злободенні питання сучасності, формують державотвірний світогляд. Відповідно до теорії когнітивістики, головними принципами метафоризації («переінтерпретації» за О. Селівановою) є: «антропометричність й антропоморфізм, зооморфізм, побутоцентризм, аксіологізація просторового й сенсорного кодів, абстрагування предметного коду» [Селіванова 2011: 392]. У науково-публіцистичному тексті Дмитра Донцова маємо виразно вмотивовані антропоморфні метафори. Відтак йде олюднення найрізноманітніших явищ дійсності, унаслідок чого метафоричні назви отримують зрозумілі для нас ознаки. Численними є іменникові (генітивні) антропоморфні метафори: «*змужичення» держави козацької* [Донцов 2011: 19], *розслабленість ледача і серця, й розуму, і рук* [Донцов 2011: 40], «*розум храма» від «зверхності його»* [Донцов 2011: 65], *раби мирських потіх* [Донцов 2011: 76], *внутрішній вогонь в душі* (100), *дисциплінуюча сила в суспільстві* [Донцов 2011: 134].

Ідеалом для Дмитра Донцова є «*дух Шевченка*» [Донцов 2011: 4], відтак численні антропометафори (здебільшого дієслівні) відтворюють героїчне минуле України та боротьбу за волю. Аналізуючи *формотворчі ідеї правлячої верстви* [Донцов 2011: 113], Дмитро Донцов цитує Кобзаря, тому: *ріки течуть кров'ю* [Донцов 2011: 115], *гарцює козацька воля* [Донцов 2011: 115], *воля трупами засіває поле* [Донцов 2011: 115, 135], *воля ляхами, татарами поле засіває* [Донцов 2011: 115].

Метафори зі стрижневим словом *кров* (і дієслівні (*кров'ю поливати* [Донцов 2011: 115, 116]), *кров'ю вмиватись* [Донцов 2011: 116], *кров морем червоніє* [Донцов 2011: 116]) і іменникові (*виточення, вплив крові; зіпсуття крові* [Донцов 2011: 19] *чиста і свята кров козацька, «сукровата» зіпсута кров* [Донцов 2011: 19]) слугують образом постійної боротьби українців за волю. Автор унаочнює сказане зоровою характеристикою, бо кров у нас асоціюється не лише з боротьбою, а й з кровопролиттям. Зрештою, «*жива, чиста, свята кров як уособлення самої козащини – Шевченкового ідеалу і сукровата кров в поганому, гнилому серці як носій нічого, загубленого, рабського життя*» [Кононенко 2002: 259] – це одвічні метафори в українській історії.

Оскільки метафорика тексту Дмитра Донцова неймовірно структурно різноманітна й семантично розгалужена, то на антропометафору часто накладається (в межах однієї мікротеми) абстрагування предметного коду впереміш з ідеологізацією сказаного. Приміром, часто автор використовує метафори-антитези, бо, з одного боку, земля має не лише *житом і пшеницею гомоніти* [Донцов 2011: 116], засіяні лани *могли «ригнути*

золотом і сріблом», не милує золото і срібло засіяних степів, сумно дивитися, де кров ляха, татарина морем червоніла [Донцов 2011: 116], а з іншого боку, цій землі протиставлено час, коли лихо танцювало, дудніла земля, ревіли гармати [Донцов 2011: 116]. Ставлення до землі хлібороба й представника володарської касти різне. Як висновок, Дмитро Донцов зазначає, що обов'язком касти володарів було зорати руську землю святим крещенієм [Донцов 2011: 117], дати неоскудний покарм духовий [Донцов 2011: 117], що перегукується з метафорою Т. Шевченка, який хотів «світ запалити» [Донцов 2011: 117], «запалити ту землю новим вогнем з Холодного Яру» [Донцов 2011: 117].

Оскільки текст науково-публіцистичний, надважливим чинником є експресивна функція метафори, позаяк саме завдяки емоціям ми можемо проникнути в багатющий внутрішній світ автора. Наприклад, ботаноморфні (*бур'ян демократизму* [Донцов 2011: 22], *отруйний квіт* [Донцов 2011: 22], *вегетативна культура* [Донцов 2011: 44]) та зооморфні (*муравлина праця сірої людини* [Донцов 2011: 126], *має інтелігенція свійську відповідь* [Донцов 2011: 24]) метафори негативно характеризують і довколишній світ, і провідну верству описуваних часів. Лише *орлиний злет Наполеона* [Донцов 2011: 74] автор подає як протиставлення до суті тогочасної влади. Метафоризація природоморфного коду здебільшого пов'язана з образом води, відтак *море «реве» грізною «Босфоровою» мовою* [Донцов 2011: 115], *казиться море (в Шевченка) і в Літопису* [Донцов 2011: 115]; та на протигагу маємо *усміхнено-ідилічне море демократа Коцюбинського* [Донцов 2011: 115]. Подаючи прикмети володарської верстви, Дмитро Донцов зазначає, що «ці ознаки протиставляє Франко “плебейським інстинктам” голоти, або як він її зве, “лінивого скоту”» [Донцов 2011: 69]. Природоморфні метафори актуалізують наші знання про світ: *архипелюг посухлих хуторів* (с. 130), *їх земля не тіло пишно золоте* [Донцов 2011: 116], *дудніла земля* [Донцов 2011: 116], *покірна земля попливла* (в Коцюбинського) [Донцов 2011: 115], *засівати кріпостями і паланками* [Донцов 2011: 115]. Отже, в наукових текстах метафору «використовують для утворення яскравого уявлення про описуваний об'єкт» [Роль 1988: 194].

Завдяки вмінню автора працювати з історично важливим та ідейно переконливим матеріалом, зокрема творами Т. Шевченка, Є. Маланюка, І. Франка, Ф. Ніцше, ми маємо численні метафоричні образи саме з цих джерел. Наприклад, предметно-понятійна наповненість метафор відтворює погляди Дмитра Донцова; відтак мислитель підкреслює, що Франко *батогом гнав до своєї цілі юрбу* [Донцов 2011: 132], а для нашої старої історії *поняття отчизни не було чимось желатиново розпливчастим* [Донцов 2011: 126].

Позаяк твір спрямований на творення державотвірної сили, низка метафор є ідеологічного спрямування, наприклад: *знищити дух матеріалізму* [Донцов 2011: 150], *ідея мусить бути світового розмаху* [Донцов 2011: 150], *дух матеріалізму розтлів все життя нашого континенту* [Донцов 2011: 150], *розложена культура* [Донцов 2011: 150], *удари молота большевицької ідеології* [Донцов 2011: 150], *рятунок zagrożений гангреною матеріалізму* [Донцов 2011: 150], *впаде й розсиплюється потвора матеріалізму* [Донцов 2011: 150], *сила відродженого з джерел наших власних традицій животворячого Духа* [Донцов 2011: 150], *гробкопатель суспільности* [Донцов 2011: 142], *вищий щабель суспільної рабини* [Донцов 2011: 140], *пашить пасія володарства* [Донцов 2011: 132], *провідна каста гордиться своєю вірою* [Донцов 2011: 59], *обернути його (народ) в безголову й потульну масу* [Донцов 2011: 57], *освятити нове діло і почин* [Донцов 2011: 123]. Як підсумок Дмитро Донцов наводить такі метафоричні слова Оракула: «*Тая держава спустоїє і згниє, в якій правитимуть люди з нешляхетного металу*» [Донцов 2011: 18–19]. Такі метафори обростають додатковими значеннями, а «інтелектуальне спрямування слова супроводиться емоційно-експресивними, оцінними настановами мовного процесу, які входять до нього органічними компонентами та ще більше його ускладнюють» [Ващенко 1979: 39].

Текст «Дух нашої давнини» засвідчує:

а) найчастіше метафора в Дмитра Донцова виконує гносеологічну та історієвірну функцію, позаяк основне призначення твору – відтворити минуле України та показати його вплив на сучасну ситуацію;

б) державотвірна функція пронизує весь твір, бо завдяки метафорі ми стаємо співтворцями майбутнього України, бачимо кінцеву потребу мати сильну владу, відчуваємо необхідність сформувати національно міцну українську державу, переймаємося проблемами, які виникли внаслідок неправильної позиції панівної влади. У науково-публіцистичному тексті Дмитра Донцова здебільшого відсутня художньо-комунікативна функція метафори, де є «“панування фантазії” автора» [Мойсієнко 2006: 120];

в) метафора є засобом збереження інформації, позаяк автор неодноразово цитує літописи, твори Т. Шевченка, Є. Маланюка та в антагоністичному до цих творів світлі покликається на праці М. Драгоманова, П. Куліша. Таким чином метафора є маркером мовного коду українців;

г) метафора об'єднує ідеї тексту, відтак маємо текстотвірну функцію метафори;

г) Г. Шаповалова переконує, що в художньому стилі основною функцією метафори є естетична та активізаційна, в науковому тексті – аргументативна [Шаповалова 2003: 21], Д. Мазурик вважає, що в політичному дискурсі основною функцією метафори є волонтеративна [Мазурик 1995]. Аналіз доводить, що метафора у творі «Дух нашої давнини» виконує і естетичну, і активізаційну, і аргументативну, і волонтеративну функції.

Висновки. Текст Дмитра Донцова містить: метафоричні мікротексти (поєднані кількома реченнями), метафори-речення, ускладнені та прості метафори-словосполучки.

Метафорика Дмитра Донцова засвідчує індивідуальність мислителя, розкриває його ерудованість, ідейно впливає на читача та формує націєвірну позицію.

Науковці стверджують, що метафора «маскує дійсність» [Селіванова 2011: 392], проте в теоретика

українського націоналізму вона увиразнює дійсність, є чинником збереження інформації, засобом впливу на читача, елементом композиційного цілого, способом вираження емоцій автора,

Отже, метафори в тексті «Дух нашої давнини» – це історико-культурний і національний код мови, форма існування думок Дмитра Донцова, основа розуміння та пізнання маловідомих для нас історичних реалій, фрагменти енциклопедичних знань про навколишній світ.

Перспективою дослідження матеріалу є:

- дослідити метафорику Дмитра Донцова на основі на основі філософських, культурологічних, політичних творів публіциста;
- показати тенденції вживання найрізноманітніших засобів образності в творах автора;
- охарактеризувати метафорику Дмитра Донцова в межах категорії звуку, кольору, відчуття;
- простежити особливості метафор не лише на рівні синхронії, а й на рівні діахронії.

Література

- Ващенко 1985: Ващенко В. С. Народно-образні слова у поезіях Т. Г. Шевченка / В. С. Ващенко // Мовознавство. – 1985. – № 2. – С. 33 – 37.
- Ващенко 1979: Ващенко В. С. Українська лексикологія. Семантико-стилістична типологія слів / В. С. Ващенко. – Дніпропетровськ : ДДУ, 1979. – 126 с.
- Голубовська 2004: Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу / І. О. Голубовська. – К. : Логос, 2004. – 284 с. – (Монографія, 2-е вид., випр. і доп.).
- Донцов 2011: Донцов Д. Дух нашої давнини / Д. Донцов. – Львів–Київ : Накладом Ю. Криворучка, 2011. – 160 с.
- Дядченко 2016: Дядченко Г. Антропометафора в українській поетичній мові кінця ХХ – початку ХХІ століття / Г. Дядченко / Українська мова. – 2016. – № 2. – С. 112 – 123.
- Кононенко 2002: Кононенко В. Слово-образ і слово-ідея: Шевченкові архетипи / В. Кононенко // Кононенко В. І. Мова. Культура. Стиль. – К.–Івано-Франківськ, 2002. – С. 251 – 264. – (Збірник статей).
- Кравець 2012: Кравець Л. В. Динаміка концептуальної метафори в мові української поезії ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. В. Кравець. – Київ, 2012. – 36 с.
- Лисиченко 2011: Лисиченко Т. Ю. Динаміка метафори в ідіолекті М. Т. Рильського : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. Ю. Лисиченко. – Харків, 2011. – 20 с.
- Мазурик 1995: Мазурик Д. Волонтеративна функція політичної метафори / Д. Мазурик // Мова та її функціонування. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Вип. 25. – Львів: Видавництво «Світ», 1995 – С. 10 – 13.
- Мойсієнко 2006: Мойсієнко А. К. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша / А. К. Мойсієнко. – К. : Видавництво «Сталь», 2006. – 304 с. – (Монографія).
- Серебренников 1988: Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира / Б. А. Серебренников, Е. С. Кубрякова, В. И. Постовалова и др. – М. : Наука, 1988. – 216 с.
- Селіванова 2011: Селіванова О. О. Когнітивна лінгвістики / О. О. Селіванова // О. О. Селіванова. Лінгвістична енциклопедія. – Полтава : Довкілля-К, 2011. – С. 234 – 238.
- Селіванова 2011: Селіванова О. О. Метафора / О. О. Селіванова // О. О. Селіванова. Лінгвістична енциклопедія. – Полтава : Довкілля-К, 2011. – С. 388 – 393.
- Ставицька 1996: Ставицька Л. О. Естетика слова у художній літературі 20-30 рр. ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. О. Ставицька. – К., 1996. – 52 с.
- Сучасна 1973: Сучасна українська літературна мова. Стилістика. / За заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1973. – 588 с.
- Ткаченко 2006: Ткаченко О. Мова і національна ментальність (спроба сучасного синтезу) / О. Ткаченко. – К. : Грамота. – 2006. – 240 с.
- Харчук 2010: Харчук Р. Що таке метафора / Р. Харчук // Дивослово. – 2010. – № 4. – С. 16 – 17.
- Шаповалова 2003: Шаповалова Г. Експресивні словосполучення як інструмент образного мислення журналіста / Галина Шаповалова // Урок Української. – 2003. – № 11–12. – С. 21 – 26.

Микитюк Оксана

Метафорика текста «Дух нашей древности» Дмитрия Донцова

Охарактеризованы процессы метафоризации с учетом социокультурных факторов; показано метафору как маркер-отражатель индивидуально-авторской картины мира; дано структурно-семантическую характеристику метафоры; определены историческая и государственностворческая функции метафоры в научно-публицистическом тексте; воспроизведен культурно-исторический фон, который является базой для понимания метафорика текста.

Ключевые слова: метафора, метафорика текста, языковая картина мира, Дмитрий Донцов.

Mykytyuk Oksana

Methaphorics of the text «The Spirit of Our Past» by Dmytro Dontsov

The metaphorization processes based on social and cultural factors have been characterized; the metaphor as a marker-reflector of individual author's view of the world has been shown; the structural and semantic characteristics of the metaphor have been given; history- and nation-building functions of the metaphor in scientific and journalistic texts have been found; the linguistic-historical background, which is the basis for understanding of the methaphorics of the text, has been reproduced.

Keywords: metaphor, methaphorics of the text, linguistic view of the world, Dmytro Dontsov.

Надійшла до редакції 22 грудня 2016 року.

Ірина Міщинська

УДК 811.161

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЖАРГОНУ В БІЗНЕС-ДИСКУРСІ

Розглянуто особливості, притаманні соціальним діалектам, що застосовуються в бізнес-дискурсі в сучасному полікультурному суспільстві. Професійний жаргон застосовується у формі соціально маркованої лексики в бізнес-дискурсі. Ділова англійська мова є професійним жаргоном, який поділяється на підгрупи: формальний жаргон, корпоративний жаргон (застосовується у корпораціях, адміністративних системах управління тощо) та мова маркетингу (використовується в маркетингових прес-релізах, рекламних текстах та підготовлених заявах, виголошених керівниками та політиками).

Ключові слова: бізнес-дискурс, професійний жаргон, корпоративний жаргон, мова маркетингу, соціо-професійні групи.

Специфічні риси соціальних діалектів, які існують у полікультурному суспільстві, знайшли відображення в бізнес-дискурсі. Соціальні діалекти – це мовні відмінності, притаманні соціальним групам людей, які їх застосовують. Термін «полікультурний» відображує ідею різних культур, пов'язаних із спільнотами, що історично сформувалися в суспільстві, яке складається з різноманітних етнічних груп і національних меншин. С. Новолодська дає визначення терміну «полікультурний», як «інтегративної/ синергетичної якості, із рядом особистісних властивостей та навичок, що знаходять відображення у багатосторонніх стосунках між представниками різних національностей з їх відмінними традиціями; ця якість направлена на діалог між культурами та адаптацію особистості до різних цінностей в ситуаціях культурного різноманіття, а також – на процес пізнання культурного різноманіття навколишнього світу та взаємовідносини між культурами, що передбачає формування конструктивного підходу до різних ситуацій» [Новолодская 2012: 235].

Метою статті є розгляд особливостей бізнес-дискурсу, зокрема – застосування професійного жаргону в бізнес-дискурсі.

Бізнес-дискурс впливає на всі сфери суспільного життя в полікультурному суспільстві. Вже декілька десятиліть бізнес-дискурс є предметом обговорення лінгвістів. Наприклад, Дж. Кук розглядає дискурс швидше як «мову у вжитку, у комунікації, ніж приклади того, як ця абстрактна система структурована для навчання певної мови чи грамотності [Cook 1989:6]. Інші дослідники розглядають бізнес-дискурс як «взаємодію, яка відбувається між особами, основна діяльність котрих пов'язана з бізнесом і чий контакт вмотивовані справами, які стосуються їх бізнесу» [Bargiela-Chiappini, Nickerson 2013:2].

На основі концепції бізнес-дискурсу, запропонованих Н. Ферклоу, Р. Водак та П. Клінтон, Ю. Данюшина визначає це поняття як «вербалізацію менталітету бізнесу (і самого бізнесу), що реалізується у формі відкритої великої кількості тематично співвіднесених текстів з широкого кола питань бізнесу, які розглядаються в поєднанні з їх екстралінгвістичним контекстом» [Daniushina 2011:179]. Авторка пропонує такий функціональний поділ бізнес-дискурсу на підтипи: 1) навчальний та академічний бізнес-дискурс (в підручниках, посібниках, дослідженнях різних аспектів бізнесу, менеджменту та підприємництва); 2) ритуально-суспільний бізнес-дискурс (збори, доповіді та промови корпоративних виконавців перед акціонерами та персоналом, презентації, дискурс PR та реклами); 3) бізнес-дискурс документів (ділове листування, корпоративні документи, розпорядження й статuti компаній та організацій); 4) дискурс медіабізнесу; 5) дискурс професійної ділової комунікації (при переговорах, обговореннях питань з клієнтами, колегами, включаючи виробничий та технічний дискурс, а також сленг та арго, які застосовуються в бізнес-дискурсі) [Daniushina 2010:244]. Міжнародний бізнес-дискурс розглядається як культурне знання, яке «живе й зникає в тексті» [Silverstein 2004:634].

Офіційний діловий стиль може використовуватися в правових, адміністративних та соціальних відносинах. Ділове мовлення функціонує у сферах політики, права, виробництва, торгівлі, менеджменту, соціальних та міжнародних відносин. Таким чином, існують декілька підвидів формального ділового стилю: судочинства, дипломатії, адміністративно-офіційний. Для кожного з них характерні специфічні риси, комунікативні форми та мовні кліше.

Офіційний діловий стиль існує в письмовій (бізнес кореспонденція, юридичні тексти, документація тощо) та в усній формі (зустрічі, переговори, інтерв'ю, презентації, промови тощо). Стосовно письмової форми